

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Transformace české a polské ekonomiky
Transformation of the Czech and the Polish Economy

Student:	Ondřej Kuhn
Vedoucí bakalářské práce:	Ing. Ondřej Kříž

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student:

Ondřej Kuhn

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202R027 Národní hospodářství

Téma:

Transformace české a polské ekonomiky
Transformation of the Czech and the Polish Economy

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretická východiska transformace ekonomik
 3. Transformace české ekonomiky
 4. Transformace polské ekonomiky
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

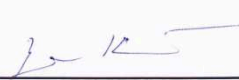
HOLMAN, Robert. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: CEP, 2000. ISBN 80-902795-6-2.
KLAUS, Václav a Vladimír TOMŠÍK. *Makroekonomická fakta české transformace*. Brno: NC Publishing, 2007. ISBN 978-80-903858-1-8.
ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Ondřej Kríž**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 11. 5. 2012

Ondřej Kuhn

Poděkování

Děkuji Ing. Ondřeji Křížovi za pomoc při tvorbě bakalářské práce, trpělivost a jeho cenné rady.

Obsah

1	ÚVOD	6
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA EKONOMICKÉ TRANSFORMACE	7
2.1	ROZDĚLENÍ JEDNOTLIVÝCH STRATEGIÍ TRANSFORMACE	7
2.1.1	<i>Liberální přístup</i>	7
2.1.2	<i>Institucionální přístup</i>	8
2.2	LIBERALIZACE	8
2.2.1	<i>Šoková terapie</i>	9
2.2.2	<i>Strategie gradualismu</i>	10
2.3	STABILIZAČNÍ OPATŘENÍ	11
2.4	PRIVATIZACE	12
2.4.1	<i>Centralizovaná a decentralizovaná privatizace</i>	12
2.4.2	<i>Rychlá vs. Pomalá privatizace</i>	13
2.5	RESTRUKTURALIZACE	14
2.6	STRUKTURÁLNÍ DEFORMACE	15
2.7	TRANSFORMAČNÍ POKLES	15
3	TRANSFORMACE ČESKÉ EKONOMIKY	17
3.1	POZITIVNÍ RYSY PŘEDREVOLUČNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ V ČSSR	17
3.2	NEGATIVNÍ RYSY PŘEDREVOLUČNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ V ČSSR	17
3.2.1	STÁTNÍ KONTROLA EKONOMIKY	18
3.2.2	<i>Měkké plány a technologické zaostávání</i>	19
3.2.3	<i>Celospolečenské vlastnictví</i>	20
3.2.4	<i>Struktura ekonomiky</i>	20
3.2.5	<i>Bankovní sektor</i>	21
3.2.6	<i>Politický a právní systém</i>	22
3.2.7	<i>Celospolečenské klima</i>	22
3.3	VÝVOJ TRANSFORMACE	23
3.3.1	<i>Transformační kroky v roce 1990</i>	23
3.3.2	<i>Transformační kroky v roce 1991</i>	24
3.3.3	<i>Transformační kroky v roce 1992</i>	25
3.3.4	<i>Transformační kroky v roce 1993</i>	25
3.3.5	<i>Transformační kroky v roce 1994</i>	26

3.3.6	<i>Transformační kroky v roce 1995</i>	27
3.3.7	<i>Transformační kroky v roce 1996</i>	27
3.4	RESTITUCE	28
3.5	MALÁ PRIVATIZACE	29
3.5.1	<i>Fond národního majetku</i>	29
3.6	VELKÁ PRIVATIZACE	30
3.7	KUPONOVÁ PRIVATIZACE	31
4	TRANSFORMACE POLSKÉ EKONOMIKY	35
4.1	POLSKO PŘED TRANSFORMACÍ	35
4.2	BALZEROWICZŮV PLÁN	36
4.3	POLSKÁ PRIVATIZACE	37
4.4	DALŠÍ KROKY POLSKÉ TRANSFORMACE	38
4.5	KOMPARACE VÝVOJE MÍRY INFLACE ČR A POLSKA	39
4.6	KOMPARACE VÝVOJE MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI ČR A POLSKA	40
4.7	KOMPARACE VÝVOJE HDP ČR A POLSKA	41
4.8	KOMPARACE VÝVOJE VNĚJŠÍ ZADLUŽENOSTI ČR A POLSKA	42
4.9	KOMPARACE VÝVOJE MNOŽSTVÍ DEVIZOVÝCH REZERV ČR A POLSKA	43
5	ZÁVĚR	45
	SEZNAM ZDROJŮ	48
	SEZNAM ZKRATEK	50
	SEZNAM TABULEK	52

1 Úvod

V úvodu bakalářské práce je třeba předeslat, že jejím cílem především bude objasnit průběh ekonomické transformace tuzemské centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní a spolu s vývojem základních makroekonomických agregátů srovnat tento manažersky, finančně a časově velmi náročný proces s naším nejbližším severním sousedem - Polskem. Výběr tohoto tématu nebyl zcela náhodný, ale vycházel z dlouhodobého zájmu o tuto problematiku.

Bakalářská práce bude rozdělena do pěti základních částí, které se budou dále dělit na jednotlivé podkapitoly, metodika výzkumu bude deduktivně-teoretická. Kapitola první je obligátně věnována úvodu, cílem druhé kapitoly bude teoreticky popsat jednotlivé transformační metody a strategie, přičemž jádro této části bude ležet na důsledném odlišení rozdílných politicko-ekonomických přístupů k této problematice. Tato kapitola bude logicky uspořádána dle jednotlivých po sobě následujících reformních kroků.

Druhá kapitola bude věnována situaci, která v Československu panovala před započítím transformace, budou zde zmíněna pozitiva a především negativa ekonomického vývoje, společenského vývoje atp., jenž do značné míry předurčily polistopadový společenský a ekonomický vývoj. V následujících podkapitolách pak bude podrobně popsáno československé resp. české transformační období, mezi roky 1990 až 1996, s důrazem na provedené ekonomické reformy. V poslední části druhé kapitoly se posoudí nejvýznamnější prvky celé transformace, kterými byla malá a velká privatizace a především privatizace kuponová.

Třetí kapitola bakalářské práce bude podrobným seznámením s transformací ekonomiky Polska a porovnáním jednotlivých přístupů a dosažených makroekonomických výsledků obou zkoumaných zemí. V první podkapitole bude osvětlen stav polské ekonomiky a společnosti před nastolením demokratického režimu. Ve Druhé podkapitole pak bude popsáno patrně nejdůležitější a také nejznámější polské reformní opatření tzv. Balzerowiczův plán. V dalších podkapitolách budou rozebrány i ostatní reformní opatření. K těm významnějším bude například patřit složitý proces polské privatizace nebo úprava daňového systému. Druhá část této kapitoly se bude zabývat komparací vývoje hrubého domácího produktu, komparací vývoje míry inflace, nezaměstnanosti a vnější zadluženosti obou zemí.

2 Teoretická východiska ekonomické transformace

2.1 Rozdělení jednotlivých strategií transformace

Po roce 1989 byly nově dosazení vůdci zemí bývalého východního bloku postaveni před velmi nelehký úkol. Jak popisuje Holman (2000), jednalo se o obrovský počin, který neměl na celém světě obdoby. Tento úkol spočíval v transformaci jednotlivých centrálně plánovaných ekonomik na ekonomiky tržní. Tento proces s sebou nesl nutnost provést hluboké a náročné změny, kterými byly deregulace všech cen v zemi, otevření domácího trhu zahraničnímu zboží a v neposlední řadě zprivatizování prakticky veškerého majetku v zemi. Samotná transformace pak měla 2 fáze. První fází byla liberalizace a stabilizace a fází druhou byla privatizace a následná restrukturalizace. Již při pádu jednotlivých socialistických systémů, se v jednotlivých zemích začaly formovat dva tábory, které přirozeně prosazovaly dva různé přístupy k transformaci. První tábor prosazoval liberální přístup, kdežto druhý tábor přišel s přístupem institucionálním. Již začátkem je třeba zmínit, že ani jeden z přístupů není ideální, tudíž každý s sebou nese určitá úskalí, tak jako určitá pozitiva. Tento stav je zapříčiněn faktem, že se jedná o rozporuplné přístupy, které se do značné míry vylučují. Z tohoto vyplývá, že nelze zvolit optimální strategii transformace, (Klaus a Tomšík, 2007).

2.1.1 Liberální přístup

Strategie označovaná jako liberální přístup měla jeden zásadní předpoklad a to vytvoření tržních podnětů. Dle názoru Schwarze (1999), prakticky šlo o přeměnu „virtuálních jistot“, které měli být požitkem centrálně plánovaných ekonomik v „reálné nejistoty“, které doprovázejí demokraticky a tržně orientovanou společnost. Konkrétně se však jednalo o vytvoření takových podmínek pro obyvatele země, které automaticky podnítl jejich tržně konformní chování, tj.: tvrdá práce, podnikání, hledání nových trhů či zkvalitňování služeb. Výše zmíněné konformní prvky tržního chování byly důsledkem provedení systémových změn. K takovým systémovým změnám (podnětům) patřila: liberalizace trhů, privatizace,

volné tržní ceny, volný vstup na trhy a konečně umožnění soukromého vlastnictví výrobních faktorů, jehož neexistence byla průvodním znakem socialismu i vyšší fáze komunismu. Zavedení výše zmíněných tržních podnětů bylo zásadním předpokladem pro následný vývoj tržních institucí. Zastánci liberálního přístupu transformace věří, že vznik tržních institucí je žádoucím důsledkem systémových změn, které se v hospodářství provedly. V případě nedostatku oněch tržních podnětů by pak následovalo zpomalení vzniku tržních institucí, (Holman, 2000; Jonáš, 1997).

2.1.2 Institucionální přístup

Odlišný pohled na transformaci ekonomiky měli zastánci institucionálního přístupu. Základní idea institucionálního přístupu tkvěla ve vybudování tržně konformních institucí, které s sebou přinesly formální a neformální pravidla chování, včetně sankcí za porušování těchto pravidel. Tento typ transformace pak probíhá pomalu a nejde výrazně urychlit ani trivializovat, jelikož u lidí existují zažitá vzorce chování, které se těžko přeměňují. V práci Holmana (2000), se tento jev popisuje jako závislost na minulém vývoji (path dependence), který brání lidem rychle se přizpůsobit novým poměrům ve společnosti. Lidé pak jednájí spíše pod vlivem minulých zvyků a zkušeností. Zastánci institucionálního přístupu, však tvrdí, že podněty lidí jsou odrazem existence tržních institucí a upozadění onoho vzniku institucí oproti zavedení systémových změn, jak prosazují liberálové, by vedlo k nežádoucímu chování, které nelze předvídat.

2.2 Liberalizace

Jak bylo zmíněno výše, transformace ekonomik se dělí do dvou fází. Při první fázi probíhá liberalizace, která je doprovázena stabilizací a při druhé fázi probíhá privatizace a restrukturalizace podniků. Následující text se bude zabývat pouze první fází, tedy liberalizací s následnou stabilizací.

Hned na začátku transformace se ekonomové rozdělili v názoru, jakým způsobem bude probíhat právě liberalizace a stabilizace. Spor se vedl především v pohledu na tempo, kterým bude tato akce probíhat. Šoková terapie byla prosazována ekonomy, kteří tvrdili, že bude účelnější provádět onu první fázi

transformace rychleji, kdežto strategie gradualismu byla podporována ekonomy, jenž se zastávali pomalejšího tempa. Samotná liberalizace trhů se skládala hned z několika kroků. Deregulace cen a mezd, povolení soukromého podnikání a zavedení vnitřní konvertibility měny jsou kroky, které šli provést v raném stádiu liberalizace.

Časného zavedení vnitřní konvertibility měny se nejvíce obávali gradualisté, jelikož tento krok znamenal zrušení regulací v zahraničním obchodě. Domácí podniky pak mohly bez omezení nakupovat zahraniční měny, které využily při obchodování se zahraničím, což následně vedlo k přílivu zahraniční konkurence do tuzemska. V důsledku nezvyklé zahraniční konkurence se podniky musely promptně zaměřit na zvyšování kvality svých produktů, aby obstály jak na domácích, tak i na zahraničních trzích.

Dalším nezbytným liberalizačním krokem bylo zrušení cenových subvencí zemědělcům. Tuzemské zemědělství za socialismu nehospodařilo s náklady odrážejícími tržní skutečnost, tudíž muselo být do značné míry subvencováno, aby se ceny produktů udržely na nízké netržní hladině. Ve výsledku se tento krok projevil ve zvýšených cenách zemědělských produktů, (Holman, 2000).

2.2.1 Šoková terapie

Strategie šokové terapie představovala rychlou variantu liberalizace trhů, tj. deregulaci cen a mezd a otevření domácích trhů zahraniční konkurenci. Mezi největší zastánce šokové terapie patří bezesporu český ekonom a politik Václav Klaus, dále americký ekonom Jeffry Sachs nebo polský ekonom a politik Lech Balzerowicz. Zastánci strategie viděli v rychlých a radikálních krocích, které šoková terapie přináší, záruku nevratnosti tohoto procesu, který se po svém rychlém zahájení již nedá vrátit či zastavit.

Samotný způsob liberalizace však s sebou nesl také nutnost provádět tvrdá stabilizační opatření, která by zabránila vysoké inflaci a rozvrácenosti platební bilance. Takováto stabilizační opatření však na podniky působila jako „šok“, který vedl k hospodářskému poklesu. Zastánci šokové terapie ale tvrdí, že tento krátkodobý hospodářský pokles je nevyhnutelným nákladem transformace. Jeden z hlavních argumentů hovořících pro šokovou terapii je nebezpečí ztráty momentu. Nejvhodnější chvíle pro nastartování nutných

stabilizačních kroků je situace ihned po revoluci, protože jsou občané státu pro reformy nadšeni a jsou ochotni akceptovat hospodářský pokles, který s sebou nese nemalé společenské náklady. Zbrzděním systémových změn se reformátoři vystavují riziku, že lidé již nebudou chtít akceptovat náklady transformace, protože jejich nadšení pro nové společenské uspořádání již vyprchalo.

Tak jako časem vyprchává nadšení občanů pro reformy, tak rychle vyprchává také jejich důvěra k politikům, kterou disponovali ihned po svržení komunistických režimů. Právě toto je další argument pro rychlé provedení reform, protože právě v situaci těsně po revoluci hospodářská politická reprezentace s velkým politickým kapitálem, který jí dává mandát pro provedení zásadních reform.

Dalším neméně důležitým argumentem ve prospěch rychlejšího reformního tempa je konsolidace zájmových skupin. Ihned po svržení starých režimů jsou staré zájmové skupiny zdiskreditovány a nové se ještě buď neutvořily nebo ještě nedisponují dostatečnou silou k prosazování svých zájmů. Politikové jsou bezprostředně po změně režimu schopni prosadit radikální systémové změny, aniž by tento postup vyžadoval široký konsensus.

Pro provedení rychlejšího způsobu liberalizace, hovoří drtivá většina ekonomických argumentů a to vše za předpokladu, že existuje jasná politická vůle k provedení těchto kroků. Zastánci šokové terapie uvádí jako příklad Německo po II. světové válce, které se právě touto cestou vydalo (Holman, 2000; Holman, 2011; Žídek, 2006).

2.2.2 Strategie gradualismu

Hlavní teze zastánců strategie gradualismu, která představuje pomalejší tempo liberalizace, tkvěla v přesvědčení, že náklady vyvolané hospodářským poklesem nejsou zcela nezbytné a jsou pouze důsledkem zbrkle provedených změn. Tudíž dle názoru gradualistů by měli být reformy rozloženy do delšího časového úseku, měli by být pod direktivním dohledem státu, tak aby nedošlo k hospodářskému poklesu. Stát by pak měl otevírat domácí trhy poněkud pomaleji, tak aby poskytl domácím výrobcům čas na adaptaci před zahraniční konkurencí. Dalším neméně důležitým pozitivem strategie gradualismu je fakt, že není třeba

provádět tvrdá stabilizační opatření, která způsobují podnikům šok, prostřednictvím fiskálních i monetárních restrikcí (Holman, 2000; Žídek, 2006).

2.3 Stabilizační opatření

V socialistických ekonomikách, jak již bylo výše zmíněno, byla struktura cen a mezd zcela deformována. Výrobci po uvolnění nevěděli jakým způsobem stanovit hodnotu svých produkcí s ohledem na zisk, náklady nebo udržení potřebného počtu zaměstnanců, a tak ceny a mzdy nacházeli svou rovnovážnou hladinu spíše cestou pokusu a omylu. Po cenové liberalizaci docházelo k přestřelení cen směrem vzhůru, což mohlo mít za následek nekontrolovatelnou spirálu růstu cen a mezd. Hlavním úkolem stabilizace je doprovodit proces liberalizace a udržet pod kontrolou především inflaci. Tyto úkoly byly naplňovány hned několika způsoby. Prvním ze stabilizačních kroků jsou fiskální restrikce, jež spočívaly v omezení dotací neefektivním a ztrátovým výrobám, což vedlo k prvnímu kroku přerušení automatického financování ztrátových podniků.

Dalším stabilizačním krokem byla restrikce monetární. Problémem však bylo, že těsně po revoluci byly jak komerční banky, tak i banka centrální teprve na začátku svých cest, jelikož neměly zkušenosti s fungováním tržních ekonomik. Komerční banky nevěděly, jaké je vhodné množství poskytovaných úvěrů a komu by se tyto úvěry měly poskytovat. Právě této problematiky se týkal jediný nástroj restriktivní monetární politiky, tedy stanovení úvěrových limitů. Tak jako se komerční banky potýkaly s problémy při provádění své úvěrové politiky, tak se centrální banka potýkala s problémy při stanovení oněch úvěrových limitů, protože nevěděla a ani nemohla vědět jaké je optimální množství poskytovaných úvěrů komerčními bankami a tak bylo stanovování úvěrových limitů spíše opět metodou pokus-omyl. Jediné co mohla centrální banka vědět je, že čím širší bude úvěrový limit, tím vyšší bude inflace ale i vyšší bude hospodářský růst. Takže ve výsledku se monetární politika omezovala na pouhé stanovování úvěrových limitů, což vlastně znamenalo stanovení kombinace mezi inflací a hospodářským růstem. Tímto také došlo ke druhému kroku přerušení automatického financování podniků, (Holman, 2000).

Stěžejním mechanismem stabilizační politiky na začátku transformačního procesu byla regulace růstu mezd. I přes liberalizaci cen a mezd, se vláda snažila

udržet průměrný růst nominálních mezd v určitých mezích, tak aby zabránila vysoké inflaci. Pro tuto protiinflační politiku se v zásadě používají dva mechanismy. První je daňový, který stanovuje určitou hranici růstu nominálních mezd a v případě překročení této hranice musel podnik odvést státu mimořádnou daň. Druhým mechanismem jsou tripartitní vyjednávání mezi vládou, zaměstnavateli a odbory.

Posledním zmiňovaným stabilizačním opatřením je devalvace měny s následným ukotvením domácí měny na některou z pevných měn zahraničních. Důsledky devalvace jsou vytvoření podhodnoceného kurzu, který je však dlouhodobě udržitelný a také zvýšení cenové hladiny, které s sebou nese hrozící nebezpečí inflačně-devalvační spirály. Tomuto nebezpečí se předchází prostřednictvím ukotvení domácího kurzu k pevné zahraniční měně, (Žídek, 2006).

2.4 Privatizace

Nejdůležitějším prvkem celé transformace hospodářství je bezesporu privatizace. Proces privatizace je de facto přechod od tzv. kolektivního vlastnictví, které je symbolem centrálně plánovaných ekonomik, na soukromé podnikání na bázi soukromého vlastnictví. Existence soukromého podnikání byla za socialismu omezena pouze na zemědělskou malovýrobu nebo drobné poskytování služeb. Z tohoto důvodu bylo všem reformním ekonomům z postkomunistických zemí naprosto jasné, že k procesu privatizace musí nezbytně dojít. Avšak tak jako se ekonomové neshodli v rychlosti, již popisované liberalizace, tak se mezi nimi vedl spor o rychlost privatizace a také o množství zásahů státu do tohoto procesu, kdy jeden názorový proud prosazoval privatizaci centralizovanou a druhý privatizaci decentralizovanou, (Holman, 2000).

2.4.1 Centralizovaná a decentralizovaná privatizace

Základní myšlenka centralizované privatizace je v přímé kontrole procesu vládou, která tak činí prostřednictvím svých nařízení nebo cestou privatizačních zákonů. Právě centralizovaná privatizace umožňovala poměrně rychlý postup procesu, který Československo vzhledem ke svému deficitu potřebovalo. Tyto deficity mohou tkvět například v nižším podílu soukromého vlastnictví, což bylo

právě tuzemským případem. Tato ztráta se však rychlostí centralizované privatizace podařila smazat a Československo, potažmo Česká a Slovenská republika, své sousedy dostihla.

Decentralizovaná privatizace probíhala zejména v Polsku a Maďarsku, tudíž v zemích, kde již proběhly socialistické tržní reformy. Na začátku privatizace se státní podniky přeměňovaly v akciové společnosti. Tyto podniky zpravidla řídili manažeři dosazení do funkcí ještě starým režimem. Vlády pak postupně ztrácí nad procesem kontrolu a v případě Polska a Maďarska pod tlakem veřejného mínění decentralizovanou privatizaci přerušují a snaží se privatizační proces dostat pod kontrolu státu. V Polsku a Maďarsku se pro tento postup vžila slovní spojení „divoká“ respektive „spontánní“ privatizace, (Holman, 2000).

2.4.2 Rychlá vs. Pomalá privatizace

Jednou ze zásadních otázek celé transformace bylo, jakým tempem provést privatizaci. Názorové proudy se opět rozdělily na zastánce rychlé respektive pomalé privatizace, přičemž v tehdejší Československu se zvolilo rychlé provedení privatizace, protože Československo netrpělo deficitem státního rozpočtu, tudíž zde nebyla naprostá nutnost, aby proces privatizace přinesl především příjmy do rozpočtu centrální vlády. Oproti tomu např. Maďarsko, které bylo notně postiženo deficitem, kladlo důraz především na příjmy do státního rozpočtu.

Zásadním argumentem ve prospěch rychlého provedení privatizace byla tzv. předprivatizační agónie. Zastánci této strategie se obávali, že podniky, které zůstanou delší dobu ve vlastnictví státu, se prostřednictvím svých manažerů, dosazených ještě starým režimem, pouze omezí na čekání nového majitele anebo v horším případě pak dojde k obohacení managementu na úkor spravovaných podniků. Dalším neméně důležitým argumentem podporujícím rychlou privatizaci je restrukturalizace podniků. Členové tohoto názorového proudu se domnívali, že stát není schopen tento manažersky, finančně i časově náročný proces zvládnout sám, tudíž podniky nedokáže sám efektivně restrukturalizovat, tj. rozdělovat velké podniky, které byly znakem socialistických režimů, na menší životaschopnější jednotky, zavírat neefektivní provozy, propouštět přebytečné zaměstnance nebo investovat na nových trzích. Konečně jsou stoupenci rychlé

formy privatizace přesvědčení, že pokud by tento proces neproběhl rychle, celá privatizace by se protáhla na celá desetiletí.

Ve prospěch pomalého provedení privatizace hovořila snaha o výběr tzv. vhodného vlastníka. Stoupenci tohoto procesu byli přesvědčeni, že právě stát umí najít vhodného vlastníka a v případě zbrklého provedení transformace se podniky ocitnou v rukou vlastníků, kteří nemají o podnik dlouhodobý zájem nebo nejsou schopni či ochotni provádět efektivní vlastnickou kontrolu. Namísto tohoto neuváženého kroku, zastánci navrhovali přeměnit státní podniky na akciové společnosti, které bude zpočátku vlastnit stát. Stát by následně vytvořil agenturu, která by vykonávala dohled a správu nad těmito akciovými společnostmi. Agentura by následně podniky restrukturalizovala, tj. rozdělila na menší celky, jenž by se později privatizovaly. Tento postup se pak označuje jako „výběr vhodného vlastníka“. Privatizace by se pak sice natáhla na delší časový úsek, avšak podniky stojící na prahu tržního hospodářství by měli efektivní a kvalitní vlastnickou strukturu, (Holman, 2000; Klaus a Tomšík, 2007).

2.5 Restrukturalizace

Privatizace byla pro transformující se země zejména cestou k restrukturalizaci podniků, jež vznikly v obdobích socialistické industrializace. Po pádu starého režimu se zpravidla jednalo o rozdělení průmyslových gigantů, které měly v mnoha případech zcela neefektivní a zastaralé výroby, a kterým chyběla pružnost přizpůsobit se novým tržním podmínkám. Restrukturalizovat sami sebe podniky nemohly, jelikož prakticky neexistovaly trhy, na nichž by bylo možno nepotřebný majetek (stroje a zařízení, budovy nebo haly) prodat. Cestou jak tyto trhy vytvořit a efektivně zde obchodovat, tj. rychle a bez velkých transakčních nákladů, bylo rychle provést proces privatizace.

Proces restrukturalizace samozřejmě probíhá i ve vyspělých tržních ekonomikách a není pouze a jenom doménou středoevropských post-komunistických zemí. V těchto reformujících zemích by se však mohla restrukturalizace rozdělit do dvou kroků. V kroku prvním se jednalo o již výše zmíněné rozdělení velkých neefektivních subjektů na menší efektivnější a životaschopnější jednotky. V kroku druhém pak o kapitálové investice do vybraných podniků tak, aby došlo k potřebné modernizaci výrobních procesů.

Největším problémem při restrukturalizaci jsou podniky zabývající se těžkým průmyslem, tj. těžbou uhlí či hutnictvím, protože s novým demokratickým režimem zpravidla nabývají platnosti nové ekologické zákony, jež uskutečňují výrobu těžkého průmyslu mnohem nákladnější to vše v kombinaci s nedostatečnou poptávkou po produkci nebo zastaralým výrobním zařízením. Restrukturalizace takovýchto podniků zůstává do značné míry záležitostí vlády.

Hlavní spor mezi ekonomy a politiky v průběhu privatizace a restrukturalizace byl o pořadí těchto dvou procesů. Tudíž zdali se má nejprve provést privatizace a pak následně restrukturalizace nebo provést tyto činnosti v opačném gardu, (Holman, 2000; Klaus a Tomšík, 2007).

2.6 Strukturální deformace

Jak již bylo nastíněno v předešlé podkapitole, velkým problémem socialistických ekonomik jsou strukturální deformace hospodářství, které se pod vlivem netržních příkazů ze strany vlády, orientují především na průmysl a nepřírozeně tímto upozaduje sektor služeb, jenž se ve vyspělých kapitalistických ekonomikách podílí na tvorbě hrubého domácího produktu řádově o dvě až tři desítky procent více než je tomu v centrálně plánovaných ekonomikách. Problémem byla i vnitřní struktura průmyslu, který byl z politických a ideologických důvodů soustředěn zejména na těžký a vojenský průmysl. A to i přes nevhodnost surovinové základny a značnou energetickou náročnost výroby. Země, které mají fungující tržní hospodářství, ve kterých se projevil vědeckotechnologický pokrok, dále postupně upouštějí od orientace svých ekonomik na zemědělství a postupně přecházejí na sektor služeb, (Peková, 2011; Žídek, 2006).

2.7 Transformační pokles

Na začátek je třeba zmínit fakt, že transformačnímu poklesu se nemůže vyhnout žádná transformující se země. Jediné co lze objektivně ovlivnit je délka a hloubka transformačního poklesu. Základní tezí onoho poklesu je již zmiňovaná pokřivenost struktury cen v centrálně plánované ekonomice, způsob transformace a stabilita na makroekonomické úrovni. Pokud se zaměříme pouze na první ze

zmíněných důvodů, je délka a hloubka transformačního poklesu odvislá od úrovně cen, jež byly stanoveny plánovacím centrem od cen, které by existovaly v tržní ekonomice, s obdobným hrubým domácím produktem na hlavu, (Klaus a Tomšík, 2007).

3 Transformace české ekonomiky

Pro seriózní analýzu celého transformačního procesu je nezbytné, také nahlédnout do minulosti a prostudovat stav ekonomiky a společnosti před započítím tržních reforem. Od tohoto stavu se pak odrážely jak uskutečněné kroky, tak výsledné hodnocení celého reformního procesu. V následujících kapitolách se proto popíše situace, která v Československu před revolucí panovala a reformní kroky, jenž byly v tuzemsku provedeny.

3.1 Pozitivní rysy předrevolučního hospodářství v ČSSR

Kořeny relativní vyspělosti Československé ekonomiky, myšleno ve srovnání s ostatními zeměmi východního bloku, leží již v dobách Rakouska-Uherska a první republiky. Právě tento fakt, že má národ historické zkušenosti s vyspělostí považuje (Švejnar, 1997) za pozitivní pro transformaci. Další kladné rysy, jimiž se Československo prezentovalo, jsou dle (Žídk, 2006) především v makroekonomické oblasti. Jsou jimi například relativně nízká inflace, vyrovnané veřejné finance z čehož plynula nízká úroveň veřejného zadlužení, nízký zahraniční dluh kde se Československo po započítání pohledávek vůči Sovětskému svazu a dalším zemím nacházelo v čisté věřitelské pozici. Za další klady můžeme ještě považovat rámcově vyrovnanou platební bilanci, neexistenci měnového převisu a v poslední řadě také diskutabilní fakt plné zaměstnanosti a vysokou míru participace na československém trhu práce. Výše zmíněné pozitivní makroekonomické rysy československé ekonomiky, byly dosaženy za poměrně vysokou cenu v podobě relativně přísné restriktivní politiky. Výchozí podmínky tuzemska k transformaci tak byly poměrně výhodné oproti ostatním státům a Československo se společně s Německou demokratickou republikou považovalo za nejvyspělejší součástí socialistického bloku.

3.2 Negativní rysy předrevolučního hospodářství v ČSSR

I přes výše uvedené kladné stránky československého hospodářství byla tuzemská ekonomika zatížena celou řadou vzájemně se prolínajících a postupně kulminujících negativ a deformací, mezi které patří státní kontrola ekonomiky,

měkké plány a technologické zaostávání, celospolečenské vlastnictví, struktura ekonomiky, bankovní sektor, politický a právní systém a celospolečenské klima. Těmto negativním stránkám hospodářství bude v následujících podkapitolách dán prostor.

3.2.1 Státní kontrola ekonomiky

V socialistických hospodářství byla kontinuálně vedena snaha o centrální plánování s mohutnou státní kontrolou a monopolizací ekonomiky. Jednou ze základních tezí bylo vést boj proti kapitalistickému světu a jejich monopolům. Skutečnost však byla přesně opačná. V centrálně plánovaných ekonomikách se podařilo vytvořit obrovské všezahrnující monopoly, které neměly obdoby ani v té době tolik kritizovaném kapitalistickém světě. Stát navíc zasahoval do všech odvětví hospodářství a podnikům nenechával žádné rozhodovací pravomoce. Jak je patrné z tabulky 3.1, státní kontrola ekonomiky byla obrovská. Jiná situace panovala v dalších středoevropských zemích, jakými bylo Polsko nebo Maďarsko, kde již proběhl určitý stupeň liberalizace a podniky disponovaly s mnohem větší dávkou autonomie. Naopak situace v Československu spíše připomínala množství státní kontroly, která se odehrávala v Sovětském svazu, (Žídek, 2006; Geršlová a Sekanina, 2002).

Tabulka 3. 1: Reformní opatření od roku 1968

Reformní opatření	Maďarsko	Polsko	Československo
Zrušení závazných plánů	1968	1982	1990
Zrušení centrálních přidělů	1968	1991	1990
První kroky k liberalizaci cen	1968	1957, 1975	1991
Jednotný devizový kurz	1981	1990	1991
Vstup do MMF a SB	1982	1986	1990
Svoboda podnikání	1982	bez omezení	1991
Zákonodárství o bankrotech	1986	1983	1991, 1992
Dvoustupňové bankovníctví	1987	1988	1990
Nový systém daně z příjmů	1988	1992	1993
Systém daně z přidané hodnoty	1988	1993	1991(sic)
Zákonodárství o a. s.	1989	1990	1991
Liberalizace obchodu	1989	1990	1991
Systém podpor v nezaměstnanosti	1989	1990	1991

Zdroj: Židek 2006, vlastní zpracování

3.2.2 Měkké plány a technologické zaostávání

Dalším problémem který s sebou přinášelo centrální plánování je fakt, že centrum neznalo skutečné výrobní možnosti jednotlivých podniků a muselo s nimi o těchto plánech vést jednání. Je třeba zmínit, že v kapitalistických ekonomikách velké firmy také vyjednávají se svými výrobními jednotkami o plánu. Problém je však v jednotlivých motivacích, kdy firma pohybující se v tržním hospodářství snaží minimalizovat vstupy a maximalizovat výstupy oproti tomu společnost, jenž působí v ekonomice centrálně plánované má snahu zcela opačnou, tj. maximalizovat vstupy a minimalizovat výstupy. Prostřednictvím vyjednávání se tedy podniky snaží centrum přesvědčit o svých nízkých produkčních možnostech a naopak o velké zdrojové náročnosti výroby. Výsledkem těchto jednání pak byly

měkké plány, které spoluutvářely deformovaný ekonomický systém, (Holman, 2000).

Jak již bylo nastíněno, podniky neměly zájem o dosahování lepších výsledků, protože lepší výsledky by znamenaly tvrdší plán do budoucna. V tomto duchu se tedy nesl i zájem o zvyšování kvality své produkce a o zlepšování technologií. V důsledku to postupně znamenalo strojové a technologické zaostávání za vyspělými zeměmi v drtivé většině oborů. Vládnoucí garnitura si tuto neblahou situaci sice uvědomovala, leč tehdejší politicko-ekonomický systém neumožnil tento vývoj zvrátit, (Žídek, 2006; Geršlová a Sekanina, 2002).

3.2.3 Celospolečenské vlastnictví

Jak uvádí Mlčoch (2000), jedním z nejvýznamnějších znaků socialismu je vyloučení svobodného podnikání (až na drobné výjimky) z ekonomiky a jeho nahrazení tzv. kvazispolečenským vlastnictvím. Tento jev probíhal ve jménu celospolečenského blahobytu, tj. aby v daném státě neexistovaly třídní rozdíly. Znamenalo to však vznik nové politicko-mocenské třídy v podobě kontrolních skupin, jež disponovaly rozhodovacími pravomocemi v podnicích. Výsledkem ale byla pouhá ochrana zmonopolizovaných vlastnických práv ve prospěch oněch kontrolních skupin, které jsou v podstatě faktickými vlastníky a vyloučení většiny obyvatel ze spolupodílení se na celospolečenském vlastnictví. Jak dále popisuje tabulka 2.1, Československo mělo oproti ostatním socialistickým zemím velmi vysokou míru znárodnění, oproti již zmiňovanému Polsku a Maďarsku, kde se od státního vlastnictví v 80. letech postupně upouštělo. Na tomto místě je ještě třeba uvést, že soukromý sektor existoval i v Československu, ale jen v naprosto zanedbatelném množství, které se pohybovalo okolo 2 % vytvořeného národního důchodu v zemi, (Žídek, 2006).

3.2.4 Struktura ekonomiky

Struktura ekonomiky v socialistických zemích byla velmi pokřivena a deformována (jak už předdeslal bod 1.6.). Komunističtí mocensko-vládní činitelé kladli důraz jedině na rozvoj průmyslu, protože právě toto odvětví je dle jejich názoru jedinou ekonomickou činností přinášející přidanou hodnotu a to vše

zároveň s potlačováním sektoru služeb, který byl považován za neproduktivní. Nejenom, že se československé hospodářství potýkalo s nepříznivým poměrem jednotlivých sektorů na tvorbě hrubého domácího produktu, byl také problém i s vnitřní strukturou samotného průmyslu, kde se kladl důraz především na těžký a vojenský průmysl. Jak mimo jiné dokládá následující tabulka 3.2, Československo mělo největší podíl průmyslu na tvorbě hrubého domácího produktu i proti ostatním komunistickým zemím a to i přesto, že nemělo pro takový druh činností vhodnou surovinovou základnu, (Žídek, 2006).

Tabulka 3. 2: Členění HDP podle sektorů v roce 1990 (v %)

Země	Zemědělství a lesnictví	Průmysl	Stavebnictví	Služby
ČR	8,3	44,6	9,2	37,9
Maďarsko	6,8	27,3	5,5	60,4
Polsko	7,2	35,7	7,0	50,1
Slovensko	5,3	34,7	5,3	54,7
Slovinsko	5,6	37,5	4,8	52,1
Rumunsko	23,7	44,1	5,9	26,3
Chorvatsko	10,9	29,3	6,1	53,7
Rusko	16,6	38,0	9,6	35,8
Ukrajina	25,5	36,1	8,5	29,9

Zdroj: Žídek 2006, vlastní zpracování

3.2.5 Bankovní sektor

Tak jako v předešlých podkapitolách, tak i v bankovním sektoru byla za komunismu patrna snaha o centralizování všeho ekonomického rozhodování v zemi. V Československu existovala jednostupňová bankovní soustava v čele se Státní bankou Československou, která plnila roli centrální, komerční i investiční banky, řídila se centrálním plánem a podléhala přímo vládě. Základním disponibilním nástrojem Státní banky Československé, pro dosažení stanových

ekonomických cílů byl měnový plán, který se skládal z úvěrových, pokladních a devizových plánů. Ačkoliv Státní banka československá fungovala jako monobanka, působila paralelně vedle ní také Československá státní spořitelna, která zastávala úlohu spíše její pobočky. Pomocí husté sítě poboček, kterou státní spořitelna disponovala, zajišťovala obyvatelstvu vkladové služby, úvěry na bydlení nebo novomanželské půjčky. Úvěry a půjčky však byly občanům poskytovány jen zřídka a to pouze na společensky uznané cíle. Situace, jež panovala v československém bankovním sektoru, vedla k malému množství úspor a nedostatku kapitálu, (Vencovský, 1999).

3.2.6 Politický a právní systém

Politické svobody v socialistickém Československu prakticky neexistovaly, jelikož byla již v ústavě zakotvena vedoucí úloha komunistické strany. Vliv dalších politických stran, kde se angažovali disidenti, byl naprosto zanedbatelný. Účast občanů ve volbách pak byla povinná a státem vynucovaná, což v praxi vedlo k hladkému vítězství stran sdružených v Národní frontě. Jiná situace opět panovala v Polsku a Maďarsku, které prošlo v období Gorbačovovi perestrojky jistým procesem politického uvolnění, (Žídek, 2006).

Jak politický, tak i právní systém byl plně podřízen cílům komunistické strany. Legislativa byla naprosto odlišná od té, která se uplatňovala v demokratických zemích. Nastavena byla plně pro potřebu centrálního plánování a především pro dlouhodobé zachování moci stávající politické garnitury. Klasické pilíře státní moci, tj. moc zákonodárná, výkonná a soudní, sice formálně existovaly, leč primárně pro potřeby výše uvedené, (Šabatová, 2009).

3.2.7 Celospolečenské klima

Vedle popsaných poměrně hmatatelných defektů ekonomiky a státní moci, se ve společnosti neblaze promítaly i půlstoletí trvající totalitní režimy na našem území. Po tuto dlouhou dobu byl národ přinucen žít ve lži, neprojevat vlastní názor nebo iniciativu. V případě porušení těchto dogmat byl tehdejší režim tvrdě perzekuován, jak sám z řady vyčnívající jedinec, tak v mnoha případech také jeho rodina. Tento stav, tj. být průměrný a nijak nevybočovat se projevoval také ve

vzdělávacím procesu, který sice byl oproti ostatním socialistickým zemím poměrně kvalitní a to především v technických oborech, jenomže některé oblasti vzdělání byly zcela zanedbány nebo dokonce vynechány, což mělo za následek absenci mnoha odborníků především v transformačním období, (Žídek, 2006).

Změnit celospolečenskou náladu a též její morálku, bylo pro nově vznikající demokratická uspořádání velkou výzvou, která nelze změnit prakticky ze dne na den, jako tomu může být u některých ekonomických reforem, ale je to běh na velmi dlouho trať.

3.3 Vývoj transformace

Specifickou otázkou, která vyvstává ještě před započítím transformace, je otázka řazení jednotlivých kroků transformace. V následujícím textu budou popsány jednotlivé reformní kroky, jež byly v československém resp. českém hospodářství učiněny a to do roku 1996. Je třeba však mít na paměti, že v žádné transformující se zemi, neprobíhaly reformy podle předem pevně stanoveného řádu. Jak uvádí Klaus a Tomšík (2007) vždy se jednalo o směsici zamýšlených reformních opatření na jedné straně, a o reakci na aktuální vývoj a problémy na straně druhé. V každé zemi, která procházela přechodem z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, se přirozeně vynořovaly otázky po správném řazení jednotlivých kroků.

3.3.1 Transformační kroky v roce 1990

Rok 1990 se především nesl ve znamení střetu dvou názorových proudů, kdy první z nich byl na úrovni české vlády a byl reprezentován především Valtrem Komárkem, Zdislavem Šulcem nebo Lubomírem Mlčochem a jednalo se o návrh, který odpovídal gradualistickému pojetí ekonomické transformace. Druhý návrh pocházel z federálního ministerstva financí, které v té době vedl Václav Klaus. Klausův reformní tým mimo jiné tvořili Vladimír Dlouhý, Ivan Kočárník, Dušan Tříška, Robert Holman nebo Jan Stráský. Tento projekt kladl důraz především na rychlost provedených reforem. V září 1990 byl pak přijat plán transformace, pod názvem: Scénář ekonomické reformy. Na tvorbě tohoto scénáře se podílela obě výše zmíněná křídla, ale většina návrhů vzešla z federálního ministerstva financí.

V návrhu se tedy počítalo s rychlou liberalizací a následovanou rychlou a hromadnou privatizací, (Holman, 2000; Holman, 2011).

Ještě v roce 1990 se udály první transformační kroky. Byly přijaty zákony o soukromém podnikání, akciových společnostech a o státním podniku, což znamenalo posvěcení soukromého podnikání zákonem. V neposlední řadě se vláda rozhodla pro režim fixního kurzu Československé koruny, která byla navázána ke koši pěti měn. V průběhu celého roku pak došlo ke třem devalvacím naší měny, které měly tuzemské výrobce ochránit před otevřením domácího trhu, což mělo taktéž za následek vznik tzv. kurzového transformačního polštáře. Zafixováním měny pak byla vytvořena tzv. transformační kotva, která měla v období všeobecné destabilizace, jako jediná makroekonomická veličina zůstat neměnná a tržní subjekty ji měly používat jako pevný bod při svém rozhodování. Již na začátku tohoto roku byla Státní banka československá oddělena od bank komerčních, čímž tím vznikla dvoustupňová bankovní soustava, (Žídek, 2006).

Monetární a fiskální politika byla v tomto roce především restriktivní proto, aby se zabránilo obrovské inflaci. Jak uvádí Klaus; Tomšík (2007), s odstupem času vidíme, že se země, které nezvolily restriktivní hospodářskou politiku, potýkaly s poměrně závratnými inflačními hodnotami. Monetární restrikce i přes znatelný chaos, jenž vládl v bankovním sektoru, byly vedeny protiinflačně prostřednictvím zvyšování diskontních sazeb a růst povinných minimálních rezerv. Na konci roku pak byly zahájeny také restituce, kterým bude věnována samostatná podkapitola 3.4.

3.3.2 Transformační kroky v roce 1991

Jak popisuje Holman (2000), stěžejní datum celé transformace byl 1. leden 1991, kdy došlo k zásadní liberalizaci cen i zahraničního obchodu, což bylo samotným jádrem celého reformního procesu, protože aby mohly trhy začít správně fungovat, je potřeba, aby ceny poskytovaly relevantní informace. Liberalizace uvolnila 85 % cen (kromě oblasti telekomunikací, energií, plynu, tepla a nájemného), které však vystřelily směrem vzhůru, tudíž bylo nadále nutné pokračovat v restriktivní hospodářské politice, a tak mimo monetární restrikce sáhla vláda k dalšímu omezení dotací podniků. Současně s cenovou liberalizací proběhla též liberalizace zahraničního obchodu. Dle názoru Klause a Tomšíka

(2007), je nejvhodnější provést obě liberalizace současně, protože právě uvolnění zahraničního obchodu slouží mimo jiné ke zvýšení nabídky pro domácnosti i podnikatelské subjekty a rovněž slouží k dovozu konkurence, jenž vytváří tlak na domácí monopoly.

Kontinuálně s výše popsaným kroky, byla k 1. lednu zavedena vnitřní konvertibilita české měny a také započal proces privatizace, konkrétně pak tzv. malé privatizace, které ještě bude věnován větší prostor v podkapitole (3.5), (Žídek, 2006).

3.3.3 Transformační kroky v roce 1992

V roce 1992 došlo k několika dalším legislativním opatřením. Tuzemský parlament schválil nový obchodní a živnostenský zákoník a zákon o ochraně hospodářské soutěže. Hospodářská politika se i nadále nesla v duchu restrikcí. U monetární politiky, však došlo k drobným výkyvům v průběhu roku, kdy se nejprve úrokové sazby snižovaly (inflace již dle centrální banky nepředstavovala takové riziko), aby se ve druhé polovině roku zase zvyšovaly a to z důvodu negativního očekávání. Pro Českou korunu bylo zavedeno malé oscilační pásmo ($\pm 0,5\%$) a změněn koš, na který byla měna vázána. Z pěti měn, jenž v koši byly doposud, zůstaly pouze měny dvě, kterými byly Americký dolar a Německá marka, a to z 35 resp. 65 %, (Žídek, 2006) .

3.3.4 Transformační kroky v roce 1993

Nejvýznamnější událostí tohoto roku bylo bezesporu rozdělení společného Československého státu. Od vyhlášení samostatnosti České republiky a Slovenské republiky existovala na základě vzájemné dohody měnová unie, v níž byla jako měnová jednotka v obou nástupnických státech i nadále používána Československá koruna. Tento stav vydržel pouze do začátku února, ač bylo plánováno setrvat minimálně půl roku. 2. února parlamenty přijaly příslušné zákony o měnové odluce, která se realizovala čtyři dny po 8. únoru 1993. Základní metodou měnové odluky bylo kolkování bankovek nominálních hodnot 100, 500 a 1000 Kčs, mimo to státní tiskárna cenin vydala nové bankovky o hodnotě 200 Kč.

Z pohledu rozsáhlé obměny právního systému bylo velmi důležité provedení reformy sociálního systému (vyplácení nemocenských dávek, sociální zabezpečení a podpora v nezaměstnanosti) a především nastartování daňové reformy, která spočívala ve změně celého daňového systému tak, aby byl konformní k nové vzniklému tržnímu prostředí. Konkrétně se jednalo o zrušení daně z obratu, zavedení daně z přidané hodnoty a daně z příjmu právnických a fyzických osob. V prvním kvartálu tohoto roku pak došlo ke zvýšení inflačních tendencí, což mělo za následek opětovnou monetární restrikcí, (Švejnar 1997; Žídek, 2006).

3.3.5 Transformační kroky v roce 1994

Dle Žídka (2006) je období počínaje rokem 1994 a konče rokem 1996, nejúspěšnějším obdobím celé transformace a Česká republika se stala premiantem mezi transformujícími se zeměmi. Tuzemská ekonomika vykazovala velmi slušné výsledky v podobě vysokého tempa růstu hrubého domácího produktu, stabilní míry inflace a nízké míry nezaměstnanosti, jak dokládá tabulka 3.3. Klausova vláda se věrna své politické orientaci snažila o snižování daňového zatížení, snižování rozpočtových výdajů a o vyrovnanost státního rozpočtu. Toto úsilí se vládě poměrně dařilo, kdo však měl problémy, byla Česká národní banka pod vedením Josefa Tošovského, která se snažila pomocí devizových intervencí udržet režim fixního kurzu České koruny. V průběhu roku 1994, také proběhla II. vlna kuponové privatizace.

Tabulka 3. 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů v ČR (v %)

Makroek. agregáty	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Reálný HDP	- 1,2	-11,5	- 3,3	0,6	2,2	4,5	- 0,9
Míra inflace (CPI)	9,9	56,7	11,1	20,8	10,0	9,1	8,8
Míra registrované nezaměstnanosti	0,7	4,1	2,6	3,5	3,2	2,9	3,5

Zdroj: Tomšík 1997, vlastní zpracování

3.3.6 Transformační kroky v roce 1995

Jak už bylo uvedeno v předešlé podkapitole, Česká republika byla považována za nejúspěšnější transformující se zemi a jako první post-komunistická země byla přijata do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Společně s přijetím do OECD, byla zavedena vnější konvertibilita české měny, což přispělo k přílivu zahraničního kapitálu do země.

Ve fiskální oblasti se i nadále dařilo snižovat daňové zatížení a udržovat přebytkový státní rozpočet, problémem však byl vznikající strukturální deficit. Další neblahou zprávou byla také neschopnost české vlády omezit sociální výdaje. To se však podle názoru Holmana (2000) nepodařilo v žádné transformující se zemi. Tento stav autor označuje jako „předčasný stát blahobytu“ a vysvětlení vidí ve zkušenostech, které stát nabyl ještě za dob socialismu, kde panoval systém štědrých sociálních výdajů. Resumé této myšlenky je tedy v tom, že stát měl sociální výdaje na úrovni nejvyspělejších zemí Evropy, ač ani z daleka nedosahoval jejich ekonomických úrovní.

3.3.7 Transformační kroky v roce 1996

Největší událostí roku 1996 byly bezesporu volby do poslanecké sněmovny, které však bohužel přinesly velmi slabou vládu založenou na koaličním kompromisu 3 politických stran. Česká ekonomika stále ještě vykazovala růst, ale spolu s ním se začali také prohlubovat nerovnováhy, kterými tuzemské hospodářství trpělo. Za hlavní problém, jak popisuje tabulka 3.4., se všeobecně považovala platební bilance, konkrétně obchodní bilance a bilance běžného účtu, kde vznikaly schodky, které byly kryty přílivem zahraničního kapitálu. Tento příliv měl proinflační charakter, proti kterému začala centrální banka brojit hned několika způsoby. Nejprve ve snaze zvýšit rizika pro zahraniční investice rozšířila flukтуаční pásmo měny z +/- 0,5 % na +/- 7,5 %. Následně pak zavedla další opatření v podobě monetárních restrikcí. Jednalo se o zvýšení repo sazby a zvýšení povinných minimálních rezerv. Faktem však je, že tato opatření měla jen omezený vliv a měla být doprovázena i fiskální restrikcí, ke které se však vláda před volbami z taktických důvodů neodhodlala a po volbách již k takovým krokům neměla dostatek sil, (Švejnar 1997; Žídek, 2006).

Tabulka 3. 4: Vývoj platební bilance v ČR (v mld. Kč)

Účet	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Bilance obchodu	- 26,9	- 2,2	- 33,6	- 0,7	- 17,7	- 105,5	- 162,2
Bilance služeb	4,3	27,7	46,7	29,5	22,0	41,3	48,5
Běžný účet	- 23,5	27,9	23,8	3,3	6,7	- 50,2	- 121,5
Finanční účet	9,9	- 23,8	- 24,0	79,8	80,0	223,3	110,5
Platební bilance	- 13,6	4,1	- 0,2	83,1	86,7	173,1	- 11,0

Zdroj: Tomšík 1997, vlastní zpracování

3.4 Restituce

Jedinou zemí bývalého východního bloku, která se odhodlala k restitucím, tj. navrácení majetku zabaveného státem jeho původním vlastníkům, byla Československá republika. Přes značný odpor některých skupin (zastánci bývalého režimu, někteří ekonomové a podnikový manažeři, kteří se zabaveným majetkem hospodaří) se přistoupilo k procesu restituce již na konci roku 1990. Problémů s restitucí spjatých bylo hned několik. V první řadě se muselo vyřešit, od kterého roku zabavení vznikne nárok na opětovné vrácení majetku. Jak tento majetek následně ocenit, dále zda se poskytne věcná kompenzace, tj. samotné navrácení majetku nebo zda se poskytne kompenzace finanční a v poslední řadě, také komu bude přiznán nárok na restituci majetku. Nakonec bylo rozhodnuto takto: V restituci bude navrácen majetek zabavený po únorovém komunistickém puči z roku 1948 a účastnit jí se mohou pouze českoslovenští občané a ve speciálních případech církve. Jak uvádí Žídek (2006), údaje o celkové hodnotě vráceného majetku se velmi liší. Pohybují se od 25 až po 130 miliard korun. V případech kdy nebylo možno navrátit majetek fyzicky, přicházela na řadu kompenzace finanční, prostřednictvím Restitučního privatizačního fondu (RIF), který se plnil prostředky získaných privatizací, (Holman, 2011).

3.5 Malá privatizace

Jako nesporný úspěch československé transformace označuje Holman (2000) proces malé privatizace, která nebývale uvolnila ekonomické prostředí a umožnila vznik svobodného podnikání. Autor dále připomíná, že koncepci malé privatizace poté přijala většina transformujících se zemí.

Podstatou malé privatizace bylo, prostřednictvím veřejných aukcí, prodat malé a střední podniky a provozovny zabývající se především obchodem a službami. V prvním kole se mohli zúčastnit pouze občané Československa, pokud nebyl majetek prodán, mohli se do následujících aukcí zapojit také investoři ze zahraničí. Malá privatizace probíhala od začátku roku 1991 až do konce roku 1993 (nejvíce aukcí proběhlo v letech 1991 a 1992), řídila se přijatými zákony o malé privatizaci (též na základně nařízení Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci) a veřejné aukce organizovaly okresní a místní privatizační komise. Tyto komise musely zveřejnit nejméně 30 dní před aukcí seznam a základní informace o účastnících se podnicích. V případě neúspěchu v prvním dražebním kole se v dalších používal systém aukce s klesající cenou, tzv. Holandská dražba, ve které se původní cena snižovala až na 50 %, následně až na 20 % původní vyvolávací ceny. V České republice bylo v aukcích prodáno přes 22 000 jednotek za 30 miliard Kč, přičemž prodejní cena byla v průměru až o 50 % vyšší než cena vyvolávací, (Holman, 2011).

3.5.1 Fond národního majetku

V roce 1991 byl vládou zřízen Fond národního majetku, aby realizoval její privatizační rozhodnutí a též inkasoval privatizační výnosy. Tyto výnosy neputovaly do státního rozpočtu, nýbrž bylo zákonem stanoveno jejich použití např.: k odstranění ekologických škod, oddlužení a kapitálového posílení privatizovaných podniků, stabilizaci bankovního sektoru nebo jako zdroj pro nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění. Někteří ekonomové, především z Klausova vládního okruhu, však považovali Fond národního majetku za největší institucionální chybu celého privatizačního procesu. Podniky pod správou Fondu národního majetku, byly nezdědka paralyzovány a neschopny vynést jakékoli strategické rozhodnutí, jelikož Fond odmítal převzít odpovědnost za chod firem, ač

v mnoha případech disponoval 100% podílem akcií. Fond národního majetku byl zrušen na konci roku 2005, (Žídek, 2006).

3.6 Velká privatizace

Velká privatizace byla od svého započetí (rok 1991) centralizovaným procesem. Ten byl upraven zákony a řízen vládou, prostřednictvím Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci. Objektem velké privatizace byly střední a velké především průmyslové podniky. V tomto období se také naplno rozhořely spory o rychlost provedení privatizace, resp. řazení dvou zásadních kroků - privatizace a restrukturalizace (viz. 2.4). Velká privatizace probíhala v Československu bez jakýchkoli vln, na základě předkládání privatizačních projektů. Tento projekt mohl podat kdokoli, na jakoukoli část (i celek) privatizovaného podniku, umístěného do programu privatizace, jenž byl vydán v červnu 1991. Management společnosti však privatizační plán podat musel, a to pro celý podnik. Jednotlivé projekty pak byly posuzovány Ministerstvem pro správu národního majetku a jeho privatizaci nebo vládou v případě přímých prodejů. Po schválení projektu byl privatizovaný majetek převeden na Fond národního majetku, který privatizaci realizoval.

Privatizace se uskutečňovala hned několika metodami, přičemž všechny si byly ze zákona rovny. Mezi způsoby převodu majetku tedy patřily:

- Veřejné aukce - jediným kritériem výběru byla cena, především u velmi malých podniků.
- Veřejné soutěže - vícekritériální metoda, na zájemce byly kladeny i jiné požadavky, využito u malých podniků.
- Přímý prodej - prodej předem stanovenému vlastníkovy bez veřejné soutěže, prodej touto metodou podléhal schválení vlády.
- Transformace na a. s. a prodej akcií - akcie mohly být použity v kuponové privatizaci nebo prodány prostřednictvím banky či burzy.
- Bezúplatný převod majetku obcím, městům, fondům sociálního pojištění nebo restituentům.
- Dočasné ponechání majetku ve Fondu národního majetku.
- Použití zaměstnaneckých akcií.

U většiny privatizovaných podniků se využívalo hned několik způsobů najednou, ale jak vyplývá z tabulky 3.5., dominantní metodou bylo převedení podniku na akciovou společnost. Přímé prodeje byly uplatňovány především u velkých společností (Škoda auto). Veřejné aukce a dražby pak byly využity pouze v řádu jednotek procent privatizovaného majetku (Poldi Kladno, Škoda Plzeň), (Holman, 2000; Žídek, 2006).

Tabulka 3. 5: Stav privatizace v ČR podle jednotl. metod v letech 1991-2003

Druh transformace	Předané projekty	% celk. projektů	Majetek (mil. Kč)	% celk. majetku	Ukončené projekty	Majetek (mil. Kč)
Veřejné dražby	1 210	7,0	8 495	0,9	1 204	8 444
Veřejné soutěže	1 411	9,0	34 087	3,5	1 382	33 520
Přímé prodeje	6 817	41,0	70 445	7,1	6 698	69 315
Bezúplatné př., restituce	5 301	32,0	72 823	7,4	5 260	72 000
Převod s.p. na a.s.	1 553	9,0	580 817	59,0	1 553	580 817
Převod a.s. na a.s.	321	2,0	217 517	22,1	321	217 517
Celkem	16 613	100,0	984 184	100,0	16 418	981 612

Zdroj: Žídek 2006, vlastní zpracování

3.7 Kuponová privatizace

Důraz na co nejrychlejší přechod od socialismu ke kapitalismu si vynutil zavedení nestandardních privatizačních metod, jakou byla kuponová privatizace. Prostřednictvím kuponové privatizace bylo nabídnuto téměř 50 % všech akciových společností v tehdejší Československu, což z této metody udělalo samotné jádro celého privatizačního procesu. První zmínky o aplikaci kuponové privatizace na

československé potažmo české podmínky sahají až do začátku roku 1990 a jejími představiteli byly Dušan Tříška, Tomáš Ježek a Václav Klaus. Tento způsob převedení vlastnických práv si dle Žídka (2006) kladl především tyto cíle:

- Rychle převést majetek, tak aby mohl potřebnou restrukturalizaci provést již nový majitel.
- Zapojit obyvatele do tržní ekonomiky.
- Spravedlivě rozdělit majetek mezi obyvatele.
- Zabránit spontánní privatizaci.

V první fázi poměrně složitého procesu kuponové privatizace probíhala formální registrace investičních privatizačních fondů u Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci a založení Centra pro kuponovou privatizaci (červen 1991). Ve fázi druhé, se konala registrace účastníků. Kuponové privatizace se mohl zúčastnit každý obyvatel Československa resp. České republiky, který dosáhl věku 18 let. Podstatou této metody bylo zakoupení kuponové knížky (1035 Kč). Každá kuponová knížka obsahovala 10 dílů po 100 bodech. Pořízením této knížky se občan stal tzv. držitelem investičního kupónu (DIKem). Následně byly investorům vydány seznamy nabízených společností spolu se základními údaji o stavu a hospodaření. V rámci posledního „přípravného“ kola, tzv. nultého kola, měli občané (DIKové) možnost svěřit své kuponové knížky investičním privatizačním fondům, pokud tak neučinili, museli v dalších kolech již investovat sami. Investiční privatizační fondy byly zákonem omezeny tak, že nesměly vlastnit větší než 20 % podíl podniku. Tento zákonný nástroj byl veden myšlenkou ochránit drobné investory z řad obyvatel před majoritními vlastníky, avšak do značné míry tím byla potlačena role silného a efektivního vlastníka, kterým se investiční privatizační fond měl stát.

Samotný průběh jednotlivých kol kuponové privatizace se uskutečňoval v několika krocích. Nejprve bylo oznámeno jaké množství a za jakou cenu (tj. poměr akcií a bodů) se budou akcie nabízet. Na toto oznámení DIKové a investiční privatizační fondy reagovali svými objednávkami. Po zpracování jednotlivých objednávek reagovalo Centrum pro kuponovou privatizace následovně:

- Objednávky byly vyřízeny v případě, že poptávka byla s nabídkou v rovnováze nebo byla nižší.
- Objednávky byly vyřízeny i v případě, že byla poptávka maximálně o 25 % vyšší než nabídka. V tomto případě se poptávka investičních privatizačních fondů zkrátila na úroveň nabídky.
- Objednávky byly zrušeny a body byly investorům vráceny v případě, že poptávka byla vyšší než nabídka a krácení nešlo uplatnit.

Pro společnosti, které nebyly v daných kolech prodány, byly stanoveny ceny akcií pro kola následující. Ceny akcií reflektovaly výsledky kol předešlých a určovala je komise Centra pro kuponovou privatizaci, (Holman, 2000; Holman, 2011; Žídek, 2006).

První vlna kuponové privatizace započala v listopadu 1991, registrací DIKů. Zpočátku se k celé akci stavělo československé obyvatelstvo poměrně chladně, ale s nástupem masivní reklamní kampaně ze strany investičních privatizačních fondů se zájem občanů radikálně zvýšil. Cílem reklamní kampaně bylo získat co největší počet kuponových knížek (nebo jejich částí). V tomto směru byly nejúspěšnější Harvardský investiční fond Viktora Koženého nebo fondy založené velkými bankami (Česká spořitelna, Komerční banka atd.). Investiční privatizační fondy získaly přes 72 % všech kuponů, které byly v držbě obyvatel a nevyužily pouze 0,33 % z celkového počtu. Jak je patrné z tabulky 3.6., kuponová privatizace se na konec stala velmi populární (i díky výše zmíněnému trendu) a zúčastnilo se jí 8,54 resp. 5,95 milionů investorů, ačkoli autoři předpokládali účast okolo 4 milionů obyvatel celého Československa. Zajímavý trend panoval také při investování napříč jednotlivými částmi federace, kdy 10 % slovenských občanů investovalo v Čechách, kdežto jenom 1 % českých občanů investovalo na Slovensku. První vlna kuponové privatizace byla oficiálně ukončena 31. ledna 1993 a pro stát skončila ziskem 6 miliard Kčs.

Druhá vlna kuponové privatizace odstartovala v říjnu 1993 a týkala se výhradně České republiky (z důvodu rozdělení federace). Obavy vládnoucí garnitury z malé účasti se opět nenaplnily a angažování investorů (6,16 milionů v ČR) bylo ještě vyšší, než-li v první vlně. Zájem však mírně opadl, jak lze vidět z tabulky 3.6., o svěřování kuponových knížek (63,5 % bodů bylo svěřeno fondům) do rukou investičních privatizačních fondů. Příčinou bylo odkládání výdeje akcií po

první vlně, bankrot 4 fondů a nedodržení některých proklamovaných slibů. Druhá vlna kuponové privatizace byla ukončena k 31. 12. 1994. Z celého balíku akcií se neprodalo pouze 3,6 % a stát ukončil druhou vlnu se ziskem 4,4 miliardy Kč, (Holman, 2000; Žídek, 2006).

V obou vlnách bylo v ČR celkem privatizováno přes 1800 podniků. Samotný proces kuponové privatizace vyvolává řadu protichůdných hodnocení. Na straně reprezentované především autory strategie se zmiňuje především transparentnost a spravedlivost procesu, který aktivně zapojil občany do tržní hospodářství. Dále se popisuje fakt, že kuponová privatizace umožnila účast širokého spektra obyvatel i přes nízkou míru úspor, která vzhledem k množství nabízeného majetku v tuzemsku panovala. Dalším uváděným kladem bylo nezatížení podniků tzv. privatizačním dluhem, který by při použití standardních metod privatizace jistě nehrál pozitivní roli. Oproti tomu ekonomové stojící na opačné straně uvádí především záporné stránky jako je rozptýlené a roztržštěné vlastnictví a tzv. rekombinované vlastnictví, tj. propojení bank, fondů a podniků, (Žídek, 2006; Klaus a Tomšík, 2007).

Tabulka 3. 6: Základní údaje o kuponové privatizaci

Údaje	I. vlna	II. vlna
Registrace DIKů	11/1991 - 2/1992	10 - 12/1993
Nulté kolo	2 - 4/1992	12/1993 - 3/1994
Kola	5 - 12/1992	4 - 12/1994
Počet kol	5	6
Oficiální konec	31.1.1993	31.12.1994
Počet investorů	8,54 mil. (v ČR - 5,95 mil.)	6,16 mil.
Počet fondů	429	349
% bodů umístěných do fondů	71,9	63,5
Počet nabízených společností	1491 (v ČR - 988)	861
Majetek nabízených společností	299,4 mld. Kč (v ČR - 212,5 mld. Kč)	155 mld. Kč
Majetek na jednoho investora	35 057 Kč	25 162 Kč

Zdroj: Žídek 2006, vlastní zpracování

4 Transformace polské ekonomiky

Pro analýzu celého transformačního procesu polské ekonomiky, je třeba nahlédnout na stav ekonomického a politického systému před započítím tržních reforem, jelikož se od tohoto stavu odrážely i uskutečněné kroky.

4.1 Polsko před transformací

Tak jako v Československu, tak i v Polsku se po dlouhé desetiletí etablovala komunistická diktatura. Začátkem 70. let se do vedení komunistické strany dostal Edward Gierek, který představil svůj plán „druhého Polska“. Základem tohoto plánu bylo určité oslabení ideologie a vybudování nově fungujícího státu založeného na vědeckém pokroku. Životní úroveň v Polsku se začala viditelně zlepšovat a Gierek byl zprvu občanů poměrně oblíben. V roce 1973 nastala světová ropná krize, která se stala katalyzátorem negativního vývoje taktéž polské ekonomiky. Situace se ještě zhoršila v roce 1976, kdy došlo k dlouho očekávané leč obyvatelstvem velmi nechtěné úpravě cen. Jako následek tohoto opatření proběhly na mnoha místech Polska mohutné protesty, jenž byly násilně potlačeny. Další vývoj polské ekonomiky se nesl ve znamení snahy o hospodářský růst, prostřednictvím zvýšených investic do strojů a technologií importovaných ze západních zemí. Důsledkem tohoto trendu bylo zvyšování zahraničního dluhu Polska, který nebyl (ač to bylo vládním plánem) pokryt z výnosu nových investic. V roce 1980 se jako následek nepříznivého ekonomického vývoje dostalo Polsko do hospodářské deprese, což opět vyvrcholilo velkými protesty a stávkami. Jádrem celého polského odporu bylo v Gdaňských loděnicích, kde tamní dělníci vstoupili do stávky a pod vedením Lecha Walesy založili hnutí Solidarity. Jako reakce vlády na tyto protesty bylo občanům dáno právo zakládat nezávislé odborové organizace a právo na stávku, což bylo v tehdejší socialistickém bloku naprosto nevídané. Na konci roku 1981 se do vedení Polska dostala vláda v čele s generálem Wojciechem Jaruzelskim, která se potýkala s obrovským nedostatkem spotřebního zboží a na vrub upevnění své pozice potlačila politické ambice Solidarity a obnovila pracovní disciplínu v podnicích. V roce 1987 se v Polsku objevila další krize, projevující se opět nedostatkem spotřebního zboží a potravin. Tehdejší Rakowského vláda zareagovala liberalizací cen. Výsledek se

ale projevil pouze v rostoucí míře inflace. Rok 1989 byl již rokem svobodných červnových voleb, kterým však předcházely demonstrace za legalizaci hnutí Solidarity, jež měla tehdy ve svých řadách přes 10 milionů členů, (Belka 2001; Holman 2000).

Výchozí podmínky polského hospodářství před transformací byly z mnoha úhlů velmi nepříznivé. Polská ekonomika byla silně destabilizována a trpěla defekty typickými pro centrálně plánované hospodářství - hluboce narušenými strukturami, včetně cen, trvalým nedostatkem zboží, chybnou alokací zdrojů, měnovým převisem a nedostatečnými investičními schopnostmi státních podniků. Oproti Československu se Polsko navíc potýkalo s obrovskou inflací, přecházející až k hyperinflaci, dále pak s deficitem státních rozpočtů a vnějším zadlužením. Na straně druhé mělo Polsko i výrazné klady ve srovnání s Československem. Existovalo zde svobodné podnikání a v průběhu let proběhly i snahy o částečnou liberalizaci cen, (Židek, 2006; Halamska, 2006).

4.2 Balzerowiczův plán

První vláda (srpen 1989), po konci totalitního režimu v Polsku, měla v čele Tadeusze Mazowieckého, jenž byl jedním z hlavních vůdců hnutí Solidarity. Tato vláda, která vzešla po výrazném vítězství Solidarity ve volbách, byla postavena před velkou řadou reformních kroků. Hned na začátku roku 1990 přišel vládní kabinet s ambiciózním plánem „šokové terapie“ ministra financí Leszka Balzerowicze (Balzerowiczův plán). Polsko se tak stalo první zemí, která uskutečnila transformaci (její první etapu) pomocí metody „šokové terapie“. Balzerowiczův plán obsahoval základní liberalizační a stabilizační opatření, jako základ nově vznikající tržní ekonomiky. Podstatou liberalizačních kroků byla okamžitá liberalizace cen a mezd a zavedení vnitřní směnitelnosti Polského zlotého, čímž byl polský trh otevřen zahraniční konkurenci. Stabilizační opatření následně obsahovaly fiskální a monetární restrikce, mzdové regulace a devalvaci polské měny s následným ukotvením na Americký dolar (ukotvení dlouho nevydrželo a měna musela být později opět devalvována). Ve fiskální oblasti došlo k výraznému seškrtní dotací podnikům, což společně s omezením peněžní zásoby a úvěrů vedlo k šoku pro podnikovou sféru. Dalším cílem plánu, který byl nejtvrdějším liberalizačním balíkem všech postkomunistických zemí, bylo zlikvidovat

měnový převis (stalo se tak prostřednictvím cenové skoku z roku 1990) a nastolit makroekonomickou rovnováhu. Posledně jmenovaný cíl se příliš naplnit nepodařilo a to hlavně vzhledem ke značné počáteční nestabilitě, (Bell 2001; Holman, 2000; Halamska, 2006).

První období transformace polské ekonomiky reprezentované především Balzerowczovým plánem přineslo dle názoru Belky (2001) čtyři základní pozitivní výsledky:

- Byly odstraněny základní cenové nerovnováhy, takže trh začal podávat relevantní informace. Úrokové míry, měnové kurzy a ceny za energie byly nastaveny na realistické hladině, podle kterých se mohly řídit i ostatní ceny v ekonomice.
- Ekonomika se stala zvladatelnou a lidé začali reagovat na nástroje hospodářské politiky předvídatelně.
- Byla zavedena a udržena směnitelnost Polského zlotého a zahájen proces znovunabytí důvěry v polskou měnu, společně s narušením výsadního postavení amerického dolaru.
- Prostřednictvím zahájení privatizace a snížení objemu dotací se změnila filozofie podnikání, kdy i manažeři státních firem pochopily, že bez odpovídajícího tržně konformního chování nemohou nadále existovat.

4.3 Polská privatizace

Jedním z největších počinů polské transformace byla bezesporu privatizace, jež se alespoň v prvních letech své existence nesla ve znamení značné decentralizovanosti. V červenci 1990 přijal polský Sejm, za všeobecné podpory obyvatel, zákon o privatizaci státních podniků, který nabídl široké spektrum možností převodu vlastnictví. Státní podniky mohly být privatizovaný do rukou domácích i zahraničních investorů, prodány zaměstnancům i managementu nebo mohly být nabídnuty k upsání na Varšavské burze cenných papírů (vznikla v roce 1991). S cílem získat náklonnost odborů, bylo 10 resp. 15 % akcií převedeno na zaměstnance privatizovaných podniků. Jako doplněk k první privatizační legislativě byl v říjnu 1991, přijat zákon o privatizaci zemědělského

majetku. Nutnost upravit privatizaci zemědělského majetku zvláště, způsobily složité majetkové vztahy státních statků a procedurální problémy při jejich privatizaci, (Belka, 2001).

Postupem času se polská decentralizovaná privatizace („divoká privatizace“) dostávala pod obrovskou vlnu kritiky, avšak teprve po těchto protestech se stala centrálně řízenou a vládou kontrolovanou procedurou. Nevýhodou, ale bylo značné zpomalení tohoto procesu. V roce 1994 pak byl v omezené míře spuštěn projekt kuponové privatizace. K překvapení polské vlády se však projekt nesetkal s takovým zájmem zahraničních investorů, s jakým bylo počítáno, (Holman, 2001).

Do privatizace, která započala v polovině roku 1990, se zapojilo celkem 5205 podniků, což představovalo asi 60 % všech státních společností. Největší podíl na celkové privatizaci měl sektor zemědělství, jenž se v průběhu transformace zmenšil takřka o 93 %, (Halamska, 1996).

Halamska (1996) popisuje polskou privatizaci jako střídavý a nestejněměrný proces plný brzd a konfliktů. Za tento stav viní především polské vládnoucí garnitury, kdy ne všechny dokázaly stejně výrazně a důsledně prosazovat rychlé tempo privatizace.

Oproti tomu Belka (2001) vidí v privatizaci především tyto následující znaky:

- Převaha privatizace tzv. insiderům - zaměstnancům malých a středních státních podniků formou pronajímání nebo prostřednictvím prodeje manažerům.
- Malý počet zahraničních investorů především v raném období privatizace.
- Z důvodů politické citlivosti, neproběhla téměř žádná privatizace ve strategických odvětvích.

4.4 Další kroky polské transformace

Nezbytnou součástí transformačního procesu je také budování tržních institucí. Už na samém počátku se v Polsku rozpadla státní monobanka a začaly vznikat obchodní banky, což společně se založením Národní banky Polska,

položilo základ dvoustupňové bankovní soustavy. Společně s tím vznikaly i další instituce jako např.: Clearingové centrum, Národní rejstřík zástav nebo Varšavská burza cenných papírů. Na nově vzniklý kapitálový trh pak dohlížela Komise pro cenné papíry.

V letech 1992 a 1993 se také výrazně měnil polský daňový systém, který byl před transformací především založen na vysoké dani z obratu uvalené na tržby státních podniků. Tento stav byl v absolutním rozporu s fungováním tržní ekonomiky, a tak se v prvním zmíněném roku zavedla daň z příjmu fyzických a daň z příjmu právnických osob a ve druhém roce daň z přidané hodnoty. Daně z příjmu, především z příjmu fyzických osob, byly poměrně vysoké, čímž se dle Belky (2001) z Poláků stala společnost daňových poplatníků.

4.5 Komparace vývoje míry inflace ČR a Polska

Všechny postkomunistické země se po zahájení transformace potýkaly s makroekonomickými nestabilitami, ke kterým pochopitelně patřila i inflace. V transformačním období je ale zcela nezbytné odlišit inflaci od cenového skoku. Cenový skok je typický zejména pro země, které uskutečnili „šokovou terapii“. V Československu proběhl cenový skok na začátku roku 1991 a jeho velikost byla dána rozsahem předchozí devalvace, která byla za účelem zlevnění československého zboží provedena. V Polsku byl cenový skok již v roce 1990 a byl odvislý od velikosti tamního měnového převisu.

Tabulka 4. 1: Míra inflace spotřebitelských cen (v %)

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Česká republika	9,9	56,7	11,1	20,8	10,0	9,1	8,9
Polsko	585,8	59,4	45,3	36,9	32,2	28,1	19,8

Zdroj: Holman 2000, vlastní zpracování

Po odeznění cenového skoku probíhal, jak je patrné z tabulky 4.1, naprosto odlišný vývoj míry inflace. K důvodům příznivého tuzemského vývoje

patří poměrně přísné fiskální a monetární restrikce, nízký měnový převis, relativně vyrovnané veřejné rozpočty a úspěšné tripartitní jednání sociálních partnerů, kteří si v prvních letech transformace nekladli přemrštěné mzdové nároky.

Hlavním příčinou odlišného inflačního vývoje však bezesporu zůstává volba kurzového režimu. Československo potažmo Česká republika volila až do konce zkoumaného období režim fixního kurzu, kde byl nominální kurz udržován pomocí devizových intervencí centrální banky. Polsko svůj fixní kurz neudrželo a posléze aplikovalo kurzový režim posuvného zavěšení, kde byl Zlotý devalvován podle probíhající inflace. Tímto se dostalo do devalvačně-inflační spirály, která udržovala míru inflace na vysoké úrovni, (Belka, 2001; Holman, 2000; Tomšík, 1997).

4.6 Komparace vývoje míry nezaměstnanosti ČR a Polska

Průvodním jevem socialistických ekonomik byla značná přezaměstnanost. Podniky podléhaly měkkým plánům, které je motivovaly k zaměstnávání zbytečně velkého počtu lidí. Dle Holmana (2000) vývoj míry nezaměstnanosti nesouvisí s volbou transformační strategie, ale odvíjí se od stavu ekonomik před rokem 1989. Autor vidí klíčové rozdíly, mezi zkoumanými státy, v provádění tržně orientovaných reforem za socialismu a v podílu jednotlivých sektorů v ekonomice. V Československu nebyly žádné tržní reformy provedeny (na rozdíl od Polska) a hospodářství bylo především orientováno na sektor průmyslu, na úkor výrazně upozadovaného sektoru služeb.

Průmyslové podniky začaly po revoluci výrazně snižovat svou produkci a hlavně počet zaměstnanců, čímž měla vystřelit také míra nezaměstnanosti. Jak už ale bylo nastíněno výše, v Československu byl velmi zanedbán sektor služeb a právě porevoluční expanze do tohoto sektoru absorbovala pokles zaměstnanosti v průmyslu a udržela míru nezaměstnanosti na relativně nízké hladině (viz tabulka 4.2). Oproti tomu v Polsku již byly provedeny určité tržní reformy a existoval zde sektor soukromých služeb a obchodu. Tento fakt znamenal, že pokles průmyslové produkce nemohl být tak výrazně kompenzován rozvojem sektoru služeb jako tomu bylo v Československu. Vysoká míra nezaměstnanosti v Polsku byla dále způsobena skrytou nezaměstnaností v zemědělství, která se po rozpadu socialismu naplno projevila. Pozitivně působícím faktorem na zaměstnanost byl

také mohutný rozvoj soukromého podnikání, které dokázalo absorbovat velký počet lidí.

Další důvody rozdílného vývoje míry nezaměstnanosti jsou zakořeněny až v 19. st. v období industrializace, kdy se v českých zemích projevila, tzv. kapitalistická industrializace, jež se vyznačovala výskytem menších, pružnějších a adaptabilnějších podniků, které se mohly snáze přizpůsobit tržní ekonomice. V Polsku se však uplatnila, tzv. socialistická industrializace, což znamenalo zakládání velkých, nepružných a těžkopádných podniků. Tyto podniky se pak velmi obtížně adaptovaly na nově vznikající podmínky.

Posledním faktorem přispívajícím k nízké míře české nezaměstnanosti je fakt, že podniky v období transformace primárně propouštěli pracující důchodce přivydělávající si k důchodu, (Belka, 2001; Bell, 2001; Tomšík, 1997).

Tabulka 4. 2: Míra nezaměstnanosti (v %)

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Česká republika	0,7	4,1	2,6	3,5	3,2	2,9	3,5
Polsko	6,5	11,8	13,6	16,4	16,0	14,9	13,2

Zdroj: Holman 2000, vlastní zpracování

4.7 Komparace vývoje HDP ČR a Polska

Z tabulky 4.3 je zřejmé, že se v obou zkoumaných ekonomikách, na začátku transformačního procesu, objevil tzv. transformační pokles jako důsledek transformační recese. Touto recesí, která se objevuje zejména po liberalizaci většiny cen a zahraničního obchodu, prošly ve větší či menší míře všechny ekonomiky, jež provedly tyto zásadní systémové změny a to bez ohledu na to jestli vyznávaly restriktivní či expanzivní hospodářskou politiku.

Transformační pokles měl dvě základní příčiny. Prvně to byla deformovaná struktura hospodářství orientující se především na těžký průmysl (více v podkapitole 2.6) a za druhé k poklesu přispěl také stav mikrosféry, která nebyla připravena na konkurenční tržní prostředí a byla z valné části orientována na trhy RVHP, (Žídek, 2006; Klaus a Tomšík, 2007).

Po odeznění transformační recese se v roce 1993 dostavila (i přes značné náklady na rozdělení federace) fáze oživení a silného hospodářského růstu, který v České republice přetrval po celé zkoumané období (růst přetrhla až ekonomická krize z roku 1997). Příčiny oživení lze hledat ve vzestupu poptávky a v jejím rámci také v růstu investic nebo v pozitivním očekávání ekonomických subjektů. V Polsku nastala fáze oživení již v roce 1992, prostřednictvím přílivu přímých zahraničních investic a zvýšených investičních výdajů. Hospodářský růst Polska byl do značné míry jistou kompenzací poklesu z osmdesátých let. Růstová fáze přetrvala po celé zkoumané období a přibrzdila se až v roce 1998 a 1999 v důsledku ruské krize a s tím spojenou ztrátou zahraničních trhů spjatých s rublem, (Belka, 2001; Žídek, 2006).

Tabulka 4. 3: Růst reálného HDP (v %)

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Česká republika	- 1,2	-11,5	- 3,3	0,6	2,7	6,4	3,9
Polsko	-11,6	- 7,0	2,6	3,8	5,2	7,0	6,1

Zdroj: Holman 2000, vlastní zpracování

4.8 Komparace vývoje vnější zadluženosti ČR a Polska

Problémem mnoha zemí světa je jejich rostoucí zadluženost. Splátky poskytnutých půjček a jejich úroků odčerpávají značnou část příjmů plynoucích z exportu země. Tím se mimo jiné snižují importní možnosti státu, čímž se brzdí i růst výroby a konkurenceschopnosti.

Dluh státu se dělí na vnitřní a vnější, podle toho kdo je věřitelem té či oné země. Zkoumaný vnější dluh se pak dělí na čistý a hrubý. Ukazatel čistého vnějšího dluhu má lepší vypovídací schopnosti z toho důvodu, že bere v úvahu i aktiva, která jsou tvořena především devizovými rezervami. Některé státy ještě navíc snižují svůj hrubý dluh o poskytnuté zahraniční půjčky a zlaté rezervy. Snižování hrubého dluhu o zlaté rezervy svou logiku má, jelikož je zlato poměrně rychle a bez větší ztráty hodnoty možno na světových trzích prodat. Utržené devizy se pak použijí k umoření zahraničních závazků země. Snižování dluhu

o poskytnuté zahraniční půjčky však v logice věci značně zaostává, protože takovéto závazky mají svou dobu splatnosti a mohou se stát nedobytnými. Navíc je třeba doplnit, že půjčkám rozvojovým zemím z dob socialismu je nedobytnost vcelku vlastní. V tabulce 4.4 je čistý vnější dluh ponížen pouze o devizové rezervy, (Tomšík, 1997).

Tabulka 4. 4: Vývoj hrubé a čisté vnější zadluženosti (v mld. USD)

Hrubý dluh				
	1993	1994	1995	1996
Česká republika	9,6	12,2	17,2	17,0
Polsko	47,2	42,2	43,9	43,0
Čistý dluh				
	1993	1994	1995	1996
Česká republika	5,8	6,1	3,3	4,2
Polsko	43,3	36,4	29,2	26,2

Zdroj: Tomšík 1997, vlastní zpracování

Jak lze vidět z tabulky 4.4, hůře ze zkoumaných zemích je na tom Polsko, kde v roce 1996 dosahoval hrubý vnější dluh výše 43 mld. a čistý dluh 26,2 mld. USD. V České republice je na jednu stranu možno sledovat růst hrubého vnějšího zadlužení od počátku zkoumaného období a na stranu druhou poměrně stabilní výše čistého vnějšího zadlužení. Přepočteno na obyvatele, byl v roce 1996 čistý vnější dluh Polska 678 USD na osobu, kdežto v České republice pouze 406 USD, (Tomšík, 1997).

4.9 Komparace vývoje množství devizových rezerv ČR a Polska

Tomšík (1997) uvádí, že zcela nezbytným doplňkem komparace vnější zadluženosti, je také analýza vývoje množství devizových rezerv.

Tabulka 4. 5: Vývoj devizových rezerv (v mld. USD)

Země	1993	1994	1995	1996
Česká republika	3 781	6 145	13 843	12 633
Polsko	3 985	5 728	14 657	17 336

Zdroj: Tomšík 1997, vlastní zpracování

Z tabulky 4.5 je patrný růst množství devizových rezerv v Polsku a České republice. Tento trend je dán především pozitivním vývojem ekonomických reforem zkoumaných zemí, důvěryhodností jednotlivých ekonomik a přílivem zahraničního kapitálu. Tento příliv pak předstihoval schodek běžného účtu platební bilance, čímž se zvyšovalo množství devizových rezerv. Růst devizových rezerv je nutný pro pokrytí rostoucích importů do jednotlivých států, (Tomšík, 1997).

Pro mezinárodní srovnání problematiky devizových rezerv je také konstruován ukazatel likvidity, který vyjadřuje vztah mezi zahraničními aktivy země a jejím ročním importem zboží a služeb. Ukazatel je počítán jako podíl ročního dovozu k devizovým rezervám centrální banky (zlaté rezervy a poskytnuté zahraniční půjčky jsou záměrně opomenuty). Tento poměr následně ukazuje jaká část ročního importu je kryta devizovými rezervami státu (je-li vypočtený koeficient roven např.: 10 znamená to, že devizové rezervy pokryjí desetiměsíční import). Jak lze vyčíst z tabulky 4.6, u porovnávaných států se v posledních zkoumaných letech pohybuje ukazatel okolo hodnoty „5“, což znamená, že devizové rezervy pokryjí pětiměsíční import, přičemž půlroční krytí považuje Mezinárodní měnový fond za dostatečné, (Tomšík, 1997).

Tabulka 4. 6: Měsíční krytí dovozů dev. rezervami CB (počet měsíců)

Země	1993	1994	1995	1996
Česká republika	2,6	3,7	5,3	4,4
Polsko	2,2	3,1	6,0	5,5

Zdroj: Tomšík 1997, vlastní zpracování

5 Závěr

Transformace centrálně plánovaných ekonomik na ekonomiky tržní v prostředí nově se rodících demokratických společností jsou bezesporu jedinečnými historickými událostmi, které i po mnoha letech stále vzbuzují svůj zájem. Od počátku transformace již uplynulo přes dvě desetiletí, přesto je však velmi důležité si základní ekonomická fakta tohoto procesu připomínat, jelikož současná hospodářská situace je do značné míry odvislá od tehdejších ekonomicko-politických rozhodnutí.

Cíl, který byl v bakalářské práci vytýčen, tj. teoreticky popsat celý průběh transformace centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, následně již konkrétně vymežit průběh tohoto procesu jak v tuzemské, tak v polské ekonomice a v poslední řadě zkomparovat základní makroekonomické ukazatele obou zemí, byl splněn.

První kapitola se věnovala teoretické stránce celého procesu. Nejprve zde byly zmíněny základní strategie řešení této problematiky, které jsou reprezentovány dvěma odlišnými přístupy - liberální a institucionální. Jedním ze stěžejních bodů této kapitoly bylo popsání dvou základních liberalizačních pojetí, kterými jsou šoková terapie a strategie gradualismu. Na tuto část následně navazovala podkapitola věnující se stabilizačním opatřením, které jsou nezbytným doplňkem liberalizace. Další část kapitoly se pak zaměřila na privatizaci, popsal se zde centralizovaný a decentralizovaný přístup k této proceduře, přičemž hlavní důraz byl kladen na objasnění rychlého resp. pomalého privatizačního tempa, což je jedna z nejdůležitějších a nejdiskutovanějších otázek celého průběhu transformace. Poslední část první kapitoly poskytla prostor pro analýzu restrukturalizace, jež s privatizací úzce souvisí. Fakt řazení kroků privatizace a restrukturalizace vyvolává i po mnoha uplynulých letech další názorová střetnutí ekonomů. Samý závěr první kapitoly je dán teorií transformačního poklesu a strukturálním deformacím. Těmto dvěma fenoménům se nevyhnula a ani nemohla vyhnout žádná transformující se země.

Třetí kapitola se nejprve zaměřila na popsání kladných a záporných rysů československého předrevolučního hospodářství. Při detailním pohledu na stav tuzemské ekonomiky je, však člověk nucen konstatovat, že negativa byla oproti pozitivům v drtivé převaze, což do jisté míry znamenalo předurčení dalšího nyní již

demokratického vývoje naší země. Mezi negativní stránky ekonomiky patřila zejména neúnosná míra státní kontroly, která byla hned za Sovětským svazem nejtvrdší, vyloučení svobodného podnikání nebo strukturální deformace hospodářství. Nejdůležitější částí třetí kapitoly, ale bylo převedení nabytých teoretických poznatků na praktické československé a české podmínky. Vývoj transformace byl zkoumán mezi léty 1990 až 1996. Každému jednotlivému roku byla věnována samostatná podkapitola, která shrnula nejdůležitější ekonomicko-politické události. K základním reformním opatřením patřilo přijetí zákonů o soukromém podnikání, akciových společnostech a o státním podniku, zavedení vnitřní a vnější směnitelnosti české měny nebo liberalizace cen a zahraničního obchodu. Následující podkapitoly pak byly věnovány podrobnému rozboru procesu převádění státního majetku do rukou soukromých subjektů - tedy restitucím, malé a velké privatizaci a nejrozporuplnější události celého transformačního procesu kuponové privatizaci, společně s analýzou jejího značně protichůdného hodnocení.

Kapitola čtvrtá by se dala logicky rozdělit do dvou základních částí. V části první byl nejprve dán prostor důkladnému rozebrání stavu polského hospodářství před etablováním demokratického režimu a dále byly popsány nejvýznamnější polské reformní kroky. Mezi nejdůležitější transformační opatření Polska bezesporu patřily: Liberalizační plán polského ministra financí Leszka Balzerowicze, jenž je znám spíše pod názvem Balzerowiczův plán, privatizační proces nebo změna tamního daňového systému.

Druhá část čtvrté kapitoly se zabývala srovnáním základních makroekonomických ukazatelů obou popisovaných zemí. Konkrétně se jednalo o komparaci vývoje míry inflace, kde byl patrný poměrně velký rozdíl ve vývoji České republiky a Polska, který byl mimo jiné zaviněn rozdílnou volbou kurzového režimu. Druhou komparovanou veličinou byla míra nezaměstnanosti. Pozitivnější vývoj byl opět patrný u České republiky, která do značné míry pokryla snížení zaměstnanosti průmyslového sektoru, nárůstem zaměstnanosti sektoru služeb, který byl především v Československu velmi upozaděn. Komparace vývoje hrubého domácího produktu, však přinesla lepší výsledky Polsku, což bylo převážně kompenzací výrazného poklesu z 80. let. Poslední podkapitola se věnovala komparaci vývoje vnější zadluženosti obou republik. Po přepočtení ukazatele na jednoho obyvatele země, vyšla ze srovnání lépe Česká republika.

V budoucnu by bylo velmi zajímavé se této problematice věnovat i nadále a provést komparaci širšího záběru transformujících se zemí.

Seznam zdrojů

Monografie:

1. BELL, Janice, 2001. *The Political Economy of Reform in Post-Communist Poland*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. ISBN 1-84064-123-1.
2. GERŠLOVÁ, Jana a Milan SEKANINA, 2002. *Teze k přednáškám předmětu Dějiny národního hospodářství*. Ostrava: Vysoká škola báňská-Technická univerzita Ostrava. ISBN 80-248-0203-1.
3. HOLMAN, Robert, 2000. *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: CEP. ISBN 80-902795-6-2.
4. HOLMAN, Robert, 2011. *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-006-5.
5. JONÁŠ, Jiří, 1997. *Ekonomická transformace v České republice: makroekonomický vývoj a hospodářská politika*. Praha: Management press. ISBN 80-85943-22-0.
6. KLAUS, Václav a Vladimír TOMŠÍK, 2007. *Makroekonomická fakta české transformace*. Brno: NC Publishing. ISBN 978-80-903858-1-8.
7. MLČOCH, Lubomír, 2000. *Úvahy o české ekonomické transformaci*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad. ISBN 80-7021-389-2.
8. PEKOVÁ, Jitka, 2011. *Finance uzemní samosprávy: teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-614-1.
9. TOMŠÍK, Vladimír, 1997. *Komparace makroekonomické vývoje transformačních ekonomik*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-85950-39-1.
10. ŠABATOVÁ, Anna, 2009. Ochrana základních práv a svobod v teorii a v praxi (1945-1989). In: BOBEK, M., P. MOLEK a V. ŠIMÍČEK, eds. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masaríkova univerzita. s. 971-981. ISBN 978-80-210-4844-7.
11. ŠVEJNAR, Jan, 1997. *ČR a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0568-4.
12. VENCOVSKÝ, František, 1999. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut. ISBN 80-7265-030-0.

13. ŽÍDEK, Libor, 2006. *Transformace české ekonomiky 1989-2004*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-922-X.

Internetové zdroje:

1. BELKA, Marek, 2001. Poučení z polské transformace. *Finance a úvěr* [online]. CJEF [cit. 2012-05-01]. ISSN 0015-1920. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/285_004_217_233.pdf
2. HALAMSKA, Maria, 1996. Proces privatizace v Polsku: konflikt nebo kosenzus?. *Původní a noví vlastníci* [online]. Cefres [cit. 2012-05-01]. ISBN 80-901759-8-8. Dostupné z: http://www.cefres.cz/IMG/pdf/halamska_1996_privatizace_polsko.pdf
3. SCHWARZ, Jiří, 1999. *10 let ekonomické transformace* [online]. Liberální institut [cit. 2012-01-12]. Dostupné z: <http://libinst.cz/clanky.php?id=104>

Seznam zkratek

a.s.	akciová společnost
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CB	centrální banka
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DIK	držitel investičního kuponu
HDP	hrubý domácí produkt
Kč	Koruna česká
Kčs	Koruna československá
mil.	milion
mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
SB	Světová banka
s.p.	státní podnik
tis.	tisíc
tj.	to jest
tzv.	tak zvané
USD	americký dolar

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11. 5. 2012

Ondřej Kuhn

Seznam tabulek

Tabulka 3. 1: Reformní opatření od roku 1968	19
Tabulka 3. 2: Členění HDP podle sektorů v roce 1990 (v %)	21
Tabulka 3. 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů v ČR (v %).....	26
Tabulka 3. 4: Vývoj platební bilance v ČR (v mld. Kč).....	28
Tabulka 3. 5: Stav privatizace v ČR podle jednotl. metod v letech 1991-2003	31
Tabulka 3. 6: Základní údaje o kuponové privatizaci.....	34
Tabulka 4. 1: Míra inflace spotřebitelských cen (v %)	39
Tabulka 4. 2: Míra nezaměstnanosti (v %)	41
Tabulka 4. 3: Růst reálného HDP (v %)	42
Tabulka 4. 4: Vývoj hrubé a čisté vnější zadluženosti (v mld. USD).....	43
Tabulka 4. 5: Vývoj devizových rezerv (v mld. USD).....	44
Tabulka 4. 6: Měsíční krytí dovozů dev. rezervami CB (počet měsíců).....	44